

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Senatosu'nun “Yükseköğretim Kanun Taslağı” Hakkında Görüşü

I. Genel Değerlendirme

- 1.1 Halen yürürlükte olan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, geçen 30 yılı aşkın süre içinde yapılan pek çok değişikliğe rağmen 12 Eylül döneminin üniversitelere bakış açısını taşımaya devam etmektedir. Bu kanun, bir yandan Yükseköğretim Kurulu eliyle üniversite özerkliğini zedeleyen hiyerarşik bir yapı oluşturmuş; öte yandan da üniversiteleri sadece lisans eğitimi veren kurumlar olarak gören tektipleştirici yaklaşımı ile devlet üniversitelerinin çeşitliliği önüne engeller koymuştur. Geçen sürede hızla kitleselleşen yükseköğretim sistemimiz içindeki kurum sayısı 188'e ulaşmış, diğer yandan da lisansüstü eğitim ve araştırmanın ülkemizde ağırlık kazanmasıyla üniversitelerimiz arasında önemli farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Üniversite özerkliğinin ve kurumsal çeşitliliğin artması yönünde yoğunlaşan baskılar karşısında, 2547 sayılı kanunun temsil ettiği merkeziyetçi anlayış mevcut yükseköğretim sisteminin ihtiyaçlarına cevap veremeyecek duruma gelmiştir.
- 1.2 YÖK tarafından hazırlanan “Yükseköğretim Kanunu Taslağı”, 2. maddesinde doğru bir değerlendirme yaparak, yükseköğretimin temel ilkelerini akademik ve bilimsel özgürlük, kurumsal özerklik, çeşitlilik, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, rekabet ve kalite ilkeleri olarak tanımlamaktadır. Ancak, birçok maddesinde ciddi çelişkiler de barındıran taslak, takip eden maddelerinde ortaya koyduğu anlayış ve yaklaşım itibarıyla bu ilkelere zıt düşmekte, 2547 sayılı kanunun merkeziyetçi ruhundan ve baskıcı felsefesinden kaynaklanan olumsuzluk ve yetersizlikleri gidermekte hayal kırıklığı yaratmaktadır.
- 1.3 Taslak, temel ilke olarak benimsediğini ifade ettiği üniversite özerkliğini tamamiyle kısıtlayan bir yükseköğretim sistemi getirmeye adaydır. Taslakta YÖK'ün yerini alması önerilen Türkiye Yükseköğretim Kurulu'nun (TYK), YÖK'ten daha merkeziyetçi ve baskın konuma geldiği açıktır.
- 1.4 Taslakta üniversite özerkliğini kısıtlayan maddeler olduğu gibi, yasa ile düzenlenmeyen tüm konular TYK kararlarına ve yönetmeliklerine bırakılmaktadır. TYK, resen vereceği kararlarla ve her konuda düzenleyeceği yönetmeliklerle, üniversitelerin kısıtlı olan özerkliklerini büsbütün daraltacak, kendi yönetimlerinde söz sahibi olmalarını engelleyici tercih, hüküm ve uygulamaları getirebilecek yetki ve görevlerle donatılmaktadır. Yükseköğretim kurumları, akademik konularda alınacak kararlardan başlayarak; yönetim ve teşkilatlanma, personel ve istihdam ve mali konularda tamamen bu merkezi yapının düzenlemelerine bağlı kılınmaktadır.

- 1.5 Yasa taslağı, üniversite özerkliğini güvence altına almamaktadır. Üniversite özerkliği yasa ile düzenlenmeli; her hangi bir TYK yönetiminin tercihine bırakılmamalıdır. Kaldı ki, yasa ile düzenlenmeyen özerkliklerin yönetmeliklerle üniversitelere verilmesi hukuken de mümkün değildir; bugüne kadar olan YÖK uygulamaları da bunu açıkça göstermektedir.
- 1.6 YÖK'ün zaten çok fazla olan yetkilerinin önemli bir kısmının üniversitelere devri beklenirken, bu yeni üst kuruluş yetkilerini devretmediği gibi, mevcut Üniversitelerarası Kurul'un (ÜAK) bütün görevlerini üzerine almakta ve bağımsız olması gereken yükseköğretim kalite kurumunu da kendi bünyesinde oluşturmaktadır. ÜAK'nın da kaldırılmasıyla üniversiteleri temsil eden yetkili hiç bir kuruluşun kalmadığı sistemde, doçentlik sınavları gibi akademik konular bile doğrudan TYK tarafından düzenlenmektedir. Taslakta tanımlanan çok geniş bir bürokratik yapılanma ile TYK, bir "yükseköğretim bakanlığı" yapısına bürünmekte ve benzer yetkilere sahip olmaktadır.
- 1.7 Mevcut YÖK'ün bir kısım yetkilerini devralması gereken "üniversite konseyi", taslakta önerilen yapılanmasıyla üniversitenin zaten çok sınırlı olan özerklik alanını kontrole yönelik bir dış müdahale aracı olarak kurgulanmaktadır. Oysa ki, gerçek anlamda üniversite konseyi, değişik bileşenlerin görüş ve önerilerinin de üniversiteye yansıtılacağı, üniversite özerkliğini güvence altına alan bir yapı olmalıdır.
- 1.8 Taslağın 2. maddesinde belirtilen ve bugün şiddetle ihtiyaç duyulan devlet üniversitelerinin çeşitliliği ise, maalesef sadece sözde kalmakta; taslakta gerçek anlamda bir çeşitlilik modeli ortaya konulmamaktadır. Farklı eğitim, araştırma ve hizmet misyonlarına sahip devlet yükseköğretim kurumlarının misyonlarına uygun şekilde yapılanmalarının güvence altına alınması gerekirken, yasa taslağında düzenlenen en belirgin çeşitlilik boyutu olarak 'özel' yükseköğretim kurumları getirilmektedir. Yükseköğretim sektörüne devlet kaynakları dışında yatırım yapılmasını amaçlayan vakıf üniversiteleri varken, şirket yapısına sahip, kar amaçlı özel üniversite modelini getirmenin mantığını anlamak olanaksızdır.
- 1.9 SONUÇ: Taslak, 2547 sayılı yasanın olumsuzluklarının ve yetersizliklerinin bile gerisinde kalan merkezîyetçi bir anlayış getirmektedir. Maddeleri arasında tutarsızlıklar olan ve gereksiz ayrıntılara da giren taslağın iyileştirilmesi için öncelikle 2547 sayılı yasanın ruhunu ve lafzını koruyan yaklaşım terkedilmelidir. Eğer Anayasa ve mevcut yasa değiştirilecekse, bu taslağın 2. maddesinde bahsedilen hususları gerçekten temin edecek özlü ve esnek bir "çerçeve" yasanın hazırlanması ve işleyişin gerçekten özerk, kendi yönetiminde birincil derecede yetki ve sorumluluk sahibi olacak üniversitelere bırakılması gereklidir. Taslağa yansıyan temel yaklaşım ve ruh değişmeden maddelerin tartışılması bir anlam taşımayacaktır.

II. Yaklaşımın Değerlendirmesi ve Değişiklik Önerileri

Olumlu Görülen Hususlar

- 2.1 Yükseköğretimin yeniden yapılandırılması için YÖK tarafından Mart 2011’de kabul edilen 5 prensip (“*çeşitlilik, kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik, performans değerlendirme ve rekabet, mali esneklik ve çok kaynaklı gelir yapısı, kalite güvencesi*”) yeni yasa çalışmalarına da temel olmalıdır. Sonuçta yeni yasa, taslağın 2. maddesinde yer verilen ilkelerle (“*akademik ve bilimsel özgürlük, kurumsal özerklik, çeşitlilik, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, rekabet ve kalite ilkeleri*” ile) uyumlu olduğu ve bu ilkeleri uygulamaya taşıdığı oranda 2547 sayılı yasadaki ileriye gidecektir.
- 2.2 Bu kapsamda 2547 sayılı yasadaki farklı olarak, devlet üniversitelerinde çeşitlilik yaratma hedefinin benimsenmesi ve üniversite özerkliğine vurgu yapılması özellikle önem taşımaktadır.
- 2.3 Yükseköğretim sisteminde etkili olarak çalışacak bir kalite güvence sisteminin kurulması büyük bir ihtiyacı karşılayacaktır.
- 2.4 Yasa taslağı tartışmalarının üniversitelerin ve toplumun ilgili kesimlerinin katılımına açılması yararlıdır. Bu tartışma ortamı sürdürülmeli, üniversitelerin görüş ve önerilerinin taslağa yansıtılması için etkili katılım ve iletişim mekanizmaları geliştirilmelidir.

Olumsuz Görülen Hususlar

- 2.5 Taslak, üniversite özerkliğini ve kurumsal çeşitliliği yasa tanımlarına ve güvence altına almamaktadır. Tüm düzenlemeler TYK tarafından belirlenecek usul-esaslara ve yönetmeliklere bırakılmaktadır (TYK tarafından usul-esaslar ve yönetmelikle düzenlenecek 50’ye yakın konunun dökümü Ek 1’de dir). Buna karşılık, üniversitelerin esnekliğe/özerkliğe sahip olması gereken konular yasa ile sabitlenmektedir (Örnekler: Konseyin, ÜYK ve Senatonun kompozisyonu; enstitülerin türleri; idari teşkilat şeması, vb.). Benzer şekilde, yönetmelik niteliğinde olan düzenlemeler (Örnekler: Döner sermaye yönetmeliği, disiplin yönetmelikleri, vb.) yasa taslağında yer almaktadır.
- 2.6 Taslak iki boyutta kurumsal çeşitlilik tanımlamaktadır: (devlet, vakıf ve özel); (konseyli-konseysiz devlet). Devlet üniversitelerine bakıldığında, sadece konseyli-konseysiz ayrımı halen varolan 110’den fazla devlet üniversitesine yeterli özerklik ve çeşitlilik getirmekten uzak kalmaktadır. Özel üniversite modelinin yaratacağı ciddi sorunlara Bölüm III’te yer verilmektedir.
- 2.7 Taslakta yer aldığı şekliyle “konsey” modelinin tercih edilmesi mümkün değildir. Bu konudaki ODTÜ önerisi Bölüm III’te sunulmaktadır.
- 2.8 Yasa ile güvence altına alınmayan üniversite özerkliğinin ve kurumsal çeşitliliğin, TYK yönetmelikleri/düzenlemeleri ile yaratılması yasal olarak mümkün olmayacaktır. Şimdiye kadarki YÖK uygulamaları bunu açıkça göstermektedir (Örnekler: 6111 uygulamasına

yönelik YÖK kararları, bütünleme sınavı kararı, öğretim elemanı seçim ve ataması hakkında yönetmelik, vb.). Üniversite özerkliği ve kurumsal çeşitlilik yasa ile düzenlenmelidir; bu konular herhangi bir TYK yönetiminin tercihine bırakılamaz.

2.9 Taslağın yetki devri konusunda ne getirdiğine bakıldığında, YÖK'ün hangi yetki ve görevlerini üniversitelere devrettiği belli değildir. Çünkü, bu düzenlemeler fiilen TYK kararlarına (yönetmeliklerine) kalmaktadır. Buna karşılık, halen ÜYK ve Senatoların kullandığı bazı yetkiler Konseye devredilmekte veya Konseyin onayına tabi hale gelmektedir.

2.10 Sonuç olarak, beklentilerin aksine ve aşağıda açıklandığı gibi, TYK hemen her konuda resen karar veren veya düzenlediği yönetmelikler ve usul-esaslarla tüm sistemin tek yetkili üst kurulu, gerçekte bir “süper kurul” haline gelmektedir.

2.10.1 TYK'nın hemen her konuda resen verdiği kararları ve/veya düzenlediği usul-esasları/ yönetmelikleri kısıtlayan/denetleyen hemen hiçbir kriter, kural, referans, yöntem, danışma, onay mekanizması yoktur. Sadece mali, kadro, vb. konularda ilgili bakanlıklardan görüş/onay almaktadır. Ancak, bu düzenlemeleri üniversitelere danışmak, olurlarını almak zorunluluğu yoktur. Üniversitelerin karar süreçlerine katıldığı, yetkilerin üniversitelerin temsil edildiği bir kurulla paylaşıldığı herhangi bir konu veya bu yetki paylaşımının mekanizması yoktur.

2.10.2 TYK, bu baskın yapısına ek olarak YÖK'e göre çok daha geniş kapsamlı yetki ve görevler yüklenmektedir (Örnekler: ÜAK yetkilerinin TYK'ya devredilmesi, Kalite Koordinatörlüğünün TYK'ya bağlanması). Bir bakanlık bürokrasisini andıran TYK teşkilat şeması da bu yetki-görev genişlemesine ve derinleşmesine işaret etmektedir.

2.10.3 ÜAK kapatılmakta, yerine TYK'nın altında bir “istişare amaçlı” kurul olarak görev yapacak Rektörler Kurulu (RK) gelmektedir. Akademik konular da dahil olmak üzere, Üniversitelerin temsil edildiği hiçbir yetkili kurul kalmamaktadır.

2.10.4 TYK, ulusal kalite kurulunu da (Türkiye Yükseköğretim Kalite Kurulu) bünyesine almaktadır. Böylece TYK, kalite ve performans kriterlerini belirleyecek, yükseköğretim kurumlarında performans ölçümü, değerlendirmesi ve akreditasyon süreçlerini kontrol edecek ve yaptırımlar uygulayacaktır. Bu konuda da tek yetkili kurul olacaktır.

2.10.5 TYK için önerilen üye kompozisyonu da özellikle sakıncalıdır. Bu kompozisyon, TYK'yı (ve kullandığı yetkiler dolayısıyla tüm yükseköğretim sistemini) siyasallaşmaya ve siyasi iktidarın doğrudan müdahalesine açacaktır.

Yapılması Gereken Temel Değişiklikler

2.11 Yükseköğretim kurumlarının özerkliği ve çeşitliliği yasa ile tanımlanmalı ve güvence altına alınmalıdır. Taslakta, üniversitelerin özerkliğini ve çeşitliliğini kısıtlayan,

“tektipleştirici” düzenlemeler kaldırılmalıdır. Benzer şekilde, yönetmeliklerle düzenlenecek ayrıntılı düzenlemeler de yasada yer almamalıdır.

- 2.12 Farklı misyon/fonksiyon ağırlıklarına sahip devlet üniversitelerinin rasyonel çalışabilmeleri ve başarılı olabilmeleri için gerekli çeşitliliğe yasada açıkça yer verilmelidir. Yükseköğretim sistemimizde misyon/fonksiyon temelinde çeşitlilik zaten vardır, olması gerekir ve aksine kuvvetli bir politika uygulanmadığı takdirde de olmaya devam edecektir. Devlet üniversitelerinin misyon/fonksiyon temelinde çeşitliliklerini düzenlemeye yönelik ODTÜ önerisi Bölüm III’te sunulmaktadır.
- 2.13 TYK’ya verilen yetki ve görevlerin alanı kısıtlanmalıdır. TYK, üniversitelerin misyon ve hedef belirleme süreçlerini izleyen ve program önerilerini ülke ihtiyaçları açısından değerlendiren; üniversitelerin eğitim-araştırma-toplumsal hizmet faaliyetlerine en az düzeyde müdahil olan; bağımsız kuruluşlar tarafından yapılan objektif performans değerlendirmelerini kullanarak onay ve kaynak tahsisi kararlarını veren bir üst kurul olmalıdır. Bu görev tanımı dışında kalan alanlarda TYK’ya verilen yetki ve görevler (resen karar verme ve usul-esas ve yönetmeliklerle düzenleme yapma) üniversitelere ve üniversiteleri temsil eden kurullara devredilmelidir. TYK’nın gelişmiş üniversiteler için bile bu tür yetkileri olması üniversite özerkliği ilkesi ile uyumlu değildir.
- 2.14 Resen karar verme ve usul-esas/yönetmelik düzenleme şeklinde TYK yetkisinde kalacak konularda da, (a) bu düzenlemelerin hangi kıstas, yöntemle yapılacağı; (b) karar süreçlerine üniversiteleri temsil eden kişi/kurulların katılımı yasa ile belirlenmelidir.
- 2.15 Konsey yapısı bu haliyle fonksiyonel, tutarlı veya tercih-kabul edilebilir bir model değildir. Konsey yapısı kalacaksa, bu yapının bir mütevelli heyeti anlayışından çıkartılması gerekir. Mevcut taslaktaki Konsey modeli, yetki ve görevleri, kompozisyonu, üyelerinin niteliği ve seçilme şekli, vb. açılardan uygun değildir. Bu kapsamda, TYK’ya resen konsey başvurusu yapma yetkisinin verilmesini anlamak mümkün değildir. TYK’ya verilen bu yetki taslağın 2. maddesinde yer verilen ilkelere de aykırıdır (Madde 2 – ..., *kurumsal özerklik, ..., katılım,*). Konsey yapısı, “kurumsallaşmış”/“başarılı” üniversitelerin isteyeceği bir model olmalı; istenmeyen bir modelin zorla uygulanması hiç düşünülmemelidir. Konseyin yetki-görevleri, oluşturulması, kompozisyonu, üyelerin niteliği ve seçimi konusundaki ODTÜ önerisi Bölüm III’tedir.
- 2.16 Akademik yöneticilerin seçimi üniversitelere bırakılmalıdır. Taslakta seçimle göreve gelmesi öngörülen bölüm başkanları ve dekanlar gibi rektörlerin de (ve varsa konsey üyeleri de) üniversite tarafından seçilmelidir.
- 2.17 Akademik konular başta olmak üzere üniversiteleri temsil eden yetkili bir üst kuruluş muhakkak olmalıdır. Mevcut ÜAK’nın (üye sayısının ve üniversite çeşitliliğinin hızla artması, örgütlenme eksikliği ve bazı yetkilerinin YÖK’e devredilmesi nedeniyle) etkisini kaybetmiş olması, kurulun kaldırılması için gerekçe değildir. Yapılması gereken, üniversiteleri temsil eden bir yetkili (istişare amaçlı değil) üst kurulun çalışır hale getirilmesidir. Bu konudaki ODTÜ önerisi Bölüm III’te sunulmaktadır.
- 2.18 Ülke ölçeğinde görev yapacak kalite güvence kurulunun (Türkiye Yükseköğretim Kalite Kurulu) TYK’dan bağımsız olması zorunludur. Kalite Kurulu’nu da bünyesine alan TYK,

üniversiteler üzerinde çok baskın bir konuma gelmektedir. Yükseköğretim sisteminde özerk olarak görev yapacak ulusal kalite güvence mekanizmasının gereği ve nitelikleri hakkındaki ODTÜ görüşü Bölüm III'tedir.

- 2.19 Araştırma ve lisansüstü eğitim konusu taslakta bütüncül bir şekilde ele alınmamıştır. Önerilen yapı açık değildir ve taslakta farklı maddelere dağılmıştır. Lisansüstü eğitim ve araştırma fonksiyonlarının birbirinden koparılması, bu fonksiyonların üniversitelerde örgütlenmesi, araştırma kadrolarının oluşturulması ve özlük hakları, araştırma süreçleri ve idari-mali süreçler konularında sorunlar ve tutarsızlıklar vardır (Örnekler: Enstitü türlerinin kısıtlanması, eğitim-araştırma enstitüleri arasında duvar örülmesi, disiplinlerarası eğitim-araştırma konusuna yer verilmemesi, doktora sonrası araştırmacı konusunun düzenlenme şekli, teknoparklarla ilgili madde olmaması, araştırmacı öğretim elemanının ders vermemesi, vb.). Bu alandaki düzenlemelerin merkezi olarak yapılamayacağı ve üniversitelere çok daha fazla özerklik verilmesi gerektiği ortadadır. Araştırma başlığı altındaki ek görüş ve önerilerimiz Bölüm III'te yer almaktadır.
- 2.20 Yükseköğretim sistemimizde sorunlu konulardan birisi olan meslek yüksekokullarının (MYO) yeniden yapılandırılmasına yönelik ciddi bir yenilik getirilmemiştir. MYO'lar üniversite dışındaki yükseköğretim kurumları olarak üniversitelerden akademik destek almalı; sanayi kuruluşlarıyla işbirliği içinde organize sanayi bölgelerinde ve üniversite teknoparklarında iş temelli eğitim programları ile nitelikli meslek elemanı yetiştirmelidir. Taslakta önerildiği üzere, "başarısız" lisansüstü öğrencilerin MYO'larda öğretim görevlisi olarak atanması motivasyonu ve gerekli eğitimi/deneyimi olmayan öğretim görevlilerinin MYO'da eğitim vermesi sonucunu yaratacaktır ki bu da nitelikli meslek elemanı yetiştirilmesinde sorun oluşturacaktır. Mesleki eğitimde orta öğretimden başlayarak yeterlilikler çerçevesinde eğitim aşamalarını tamamlayarak bir üst düzey eğitim programlarına devamlarını sağlayacak seçme ve yerleştirme sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.
- 2.21 Taslakta, yabancı dil eğitiminin hangi yapılanma içinde (bölüm, fakülte, yüksekokul, merkez) yürütüleceği belirtilmemektedir. Halen birçok üniversitede yabancı dil eğitimi veren Yabancı Diller Bölümü veya Yabancı Diller Yüksekokulları, yasa taslağındaki bölüm ve fakülte tanımlarına uymamaktadır.
- 2.22 Taslakta yer alan "özel üniversite" modeli, ODTÜ olarak desteklemediğimiz bir öneridir. Yükseköğretim, kamu yararı sağlayan bir görevdir. Taslak, bu alanı doğrudan kar amaçlı kurumlara açarak, yükseköğretimin devlet veya vakıf tarafından sübvansede edilmesi gereken bir kamu hizmeti olduğu anlayışının dışına çıkmaktadır. Vakıf üniversiteleri için statünün "kamu tüzel kişiliğinden" "özel hukuk tüzel kişiliğine" çevrilmesi de, yükseköğretimde "kamu yararı/kamu görevi" boyutunu dışlayan yaklaşımı yansıtmaktadır. "Özel üniversite" önerisinin, mevcut vakıf üniversitelerini denetleme zorluğundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Pratikte yaşanan bir kalite/denetleme sorununun çözümünü amaçlayan bu model, denetlenmesi daha da zor kurumlar yaratacak ve sistemdeki adil rekabet koşullarının tesisi açısından yeni sorunların kaynağı olacaktır. Türkiye'de kampüs açacak yabancı yükseköğretim kurumları için de benzer sorunlar

yaşanacaktır. Çok az sayıda ülkede kar amaçlı üniversitelere izin verildiği hatırlanmalıdır. Özel üniversite modeline ilişkin ek değerlendirmelerimiz Bölüm III’te yer almaktadır.

- 2.23 Yabancı üniversitelerin ülkemizde kampus açmalarına olanak sağlanması, özel üniversite uygulaması gibi çok dikkatle değerlendirilmesi gereken bir “liberalizasyon” adımıdır. Eğitim – araştırma kalite düzeyleri ile üniversitelerimizin üstüne çıkacak yabancı üniversitelerin hangi koşullarla ülkemize geleceği ve bazı Körfez ülkelerinde olduğu gibi “işim” kullandırma uygulamasının nasıl önleneceği; yükseköğretim sistemimizin kazandığı ve kaybettiği kaynakların neler olacağı; özellikle devlet üniversitelerindeki düşük maaş düzeyleri nedeniyle öğretim üyesi için rekabetin nasıl düzenleneceği konuları başta olmak üzere, bu uygulamadan beklenen sonuçları kapsayan bilimsel bir rapor kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- 2.24 Taslak, mali özerklik açısından devlet üniversitelerinde ciddi bir değişiklik getirmemektedir. “Torba kadro” kavramı veya TÜBİTAK’a yasa ile sağlanmış olan esnekliklere/istisnalara benzer düzenlemeler taslakta yer almamaktadır. Benzer şekilde, torba kadro anlayışı, bütçeden personel ödemelerine ayrılacak kısmın devlet üniversitelerine bırakılması şeklinde bir düzenleme de taslakta yoktur. Mali konularla ilgili ek değerlendirmeler Bölüm III’te kapsamaktadır.
- 2.25 Yükseköğretim yasasının değişmesi, yükseköğretimi yeniden yapılandırma sürecinin önemli bir adımıdır. Yükseköğretim sistemimizin başarısı için, mali ve idari özerkliğe yönelik olarak YÖK dışındaki kurum/kuruluşlar (Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, vb.) tarafından yapılan düzenlemelerin de esnetilerek bazı yetkilerinin üniversitelere aktarılması amacıyla ilgili yasalarda (2914, 4734, 5018, vb.) değişiklikler yapılması, ayrıca tutarlı ve destekleyici politikaların (finansman, personel, vb.) geliştirilmesi gerekmektedir. Mali özerklik konusundaki sorunlar ve beklentiler Bölüm III’te sunulmaktadır.

III. Taslakla İlgili Ek Görüş ve Öneriler *

Taslak ve üniversite özerkliği

- 3.1 Yeni yasa ile üniversitelerin ne kadar özerkliğe sahip olacakları, dışarıdan müdahale olmadan karar verebilecekleri konuların (akademik, teşkilatlanma-idari, mali, personel) çerçevesine bakılarak anlaşılabilir. Taslak, üniversitelerin ve özellikle devlet üniversitelerinin tüm kararlarını dış kuruluşların düzenlemesine bırakmaktadır. Yasa taslağında düzenlemesi doğrudan üniversitelere bırakılan konuların çerçevesi çok dardır.
- 3.2 Yeni yasal düzenlemede ayrıntılara girmeden, genel hedef, yetki ve görevleri tanımlayan bir çerçeve yasa yaklaşımı tercih edilmelidir. Mevcut taslak, üniversitelere esneklik

* Bu Bölüm’de yer alan görüş ve öneriler, Temmuz 2011 tarihli ODTÜ Komisyon Raporu’nda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.
(http://www.metu.edu.tr/sites/default/files/ODTU_Komisyon_Raporu_18Tem.pdf).

tanınması gereken bir çok konuyu (akademik ve idari teşkilatlanma, açılacak enstitüler, yardımcı doçentlik ve doçentlik için yabancı dil puanı, personel ve öğrenci disiplin konuları, vb.) (devlet) üniversiteler(i) arasında ayırım yapmaksızın kesin çizgilerle bağlamaktadır. Buna karşılık, bir çok önemli konu ise yönetmeliklere bırakılmaktadır. Düzenlemeleri yönetmeliklere bırakma yaklaşımı genelde uygun olmakla birlikte, taslaktaki temel sorun, yasa ile düzenlenmeyen konularda tek yetkili kuruluşun Türkiye Yükseköğretim Kurulu (TYK) olarak belirlenmesidir. Üniversite özerkliğinin hedeflendiği bir sistemde, doğrudan üniversitelere bırakılması gereken hususlar, ya yasa ile düzenlenmekte ya da TYK kararlarına bırakılmaktadır.

- 3.3 TYK'ya bırakılan düzenlemelerle üniversitelere özerklik verilebilir mi? Yasada düzenlenmeyen konularda, TYK tarafından getirilecek “usul ve esaslar” ve yönetmeliklerle üniversitelere geniş özerklikler tanınacağı ileri sürülebilir. Ancak, yasa da yer almayan kurumsal özerkliklerin ve çeşitliliğin yönetmeliklerle getirilmesi, yasal açıdan mümkün olmadığı gibi, böyle bir beklenti ülkemizdeki kamu yöneti(şi)mi anlayışı açısından da gerçekçi değildir. Bu tarihe kadar yapılmış olan uygulamaların gösterdiği gibi, YÖK'ün yaptığı düzenlemelerde yasa ile tanımlanan “devlet ve vakıf üniversitesi” çeşitliliği dışında üniversiteler arasında fark gözetmesi mümkün olmamaktadır. Son yıllardaki uygulamalara da bakıldığında, YÖK'ün belirlediği “usul ve esaslar” ve yönetmeliklerin, üniversitelerin özerkliğini ve çeşitliliğini artıran değil, tam aksine daraltan düzenlemeler olduğu açıkça görülmektedir (Örnekler: 6111 sayılı yasanın uygulanmasına yönelik YÖK kararları, öğretim elemanı atamalarını düzenleyen yönetmelik, bütünleme sınavı uygulaması, vb.). Çünkü, YÖK kararları ve yönetmelikleri, genelde “bazı üniversitelerdeki uygulamada görülen sorunları önlemeye yönelik” olarak tüm devlet üniversitelerine getirilen kısıtlamalar, kısmen de sadece bir üniversitenin/üniversite grubunun ihtiyaçlarından yola çıkarak yapılan genel düzenlemeler olmaktadır.
- 3.4 Yasa ile doğrudan üniversitelere verilmeyen özerkliğin yönetmeliklerle verilmesi mümkün değildir. Üniversite özerkliği ve kurumsal çeşitlilik isteniyorsa, taslakta TYK'ya bırakılan “usul ve esas” ve yönetmeliklerle düzenleme yapma ve karar verme yetki ve görevlerinin TYK'dan alınarak üniversitelere verilmesi gerekir. Üniversite özerkliği, doğrudan yasa da yer alması gereken ve herhangi bir TYK yönetiminin tercihine bırakılmayacak kadar hayati bir konudur. Taslakta yer alan yetkiler TYK'da kaldığı müddetçe, YÖK'ün yaptığı gibi TYK da “yasanın kendisine verdiği görev nedeniyle” alacağı kararlarla üniversitelerin hareket alanını daraltacak ve (çeşitliliği değil) “homojenleşmeyi” getirecektir.
- 3.5 Sonuç olarak, geniş yetkileri bünyesinde toplayacak ve üniversiteler üzerinde bir vesayet kurulu olacak TYK anlayışından ve arayışından kökten vazgeçilmesi gerekir. Bu yaklaşımla, üniversite özerkliğinin ve çeşitliliğinin artırılması, yenilikçi ve uluslararası rekabette başarılı üniversitelerin yaratılması mümkün değildir. Bu anlayış korunduğu takdirde, “yükseköğretimin yeniden yapılandırılması” için konulan temel hedeflere erişilemez. Mevcut taslakta ufak değişiklikler yapıp, seçilen bazı konularda üniversitelere yetki verilmesi de 2547'nin niteliğini değiştiren bir reform olmayacaktır.

Türkiye Yükseköğretim Kurulu'nun yetki ve görevleri

3.6 Taslak, beklentilerin aksine, 2547'ye hakim olan merkezîyetçi anlayışı sürdürerek, tüm üniversiteler üzerinde çok geniş yetkilere sahip ve sistemdeki tek üst kurul olan TYK'ı getirmektedir. YÖK ile karşılaştırıldığında, taslaktaki TYK:

- o üniversiteler üzerindeki yetkisi azalmayan, aksine yeni alanlarda da (örneğin, ÜAK yetkisinde olan akademik konular, Kalite Kurulu) tek yetkili kuruluş haline gelen;
- o koordinasyon sağlamak değil, üniversitelerin yönetimine doğrudan müdahil olmak üzere teşkilatlanmış bir "süper kurul"dur.

TYK'nın sadece bir koordinasyon-izleme-yönlendirme kurulu olmadığı çok açıktır; çünkü, yasa taslağı ile TYK'ya çok geniş yetki ve görevler verilmektedir (Taslak Madde 5). Bu yetkilerin bir kısmı, resen karar vereceğı konular olarak düzenlenmiştir (Örnekler: Madde 10: Bakanlar Kurulu'na resen Konsey oluşturma başvurusu yapma, Konsey seçimini yenileme, Konseye üye seçme; Madde 22-26: Hastane kurulmasına karar verme, kurum açılmasına izin verme/Bakanlar Kurulu'na sunma; Madde 28-29: Vakıf ve özel üniversitelerle ilgili kararlar; Madde 34: Ek kontenjan belirleme; Madde 34: Program listesine karar verme; Madde 46: Yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerini kısmen ve tamamen durdurma, vb). Bu kararlar, herhangi bir kısıtlama olmaksızın, tümüyle TYK'ya bırakılmaktadır.

3.7 TYK'ya verilen geniş yetkilerin diğer boyutu ise, hemen her konuda "usul ve esasları" ve yönetmelikleri düzenlemeye yetkili tek kuruluş olmasıdır. Taslakta üniversitelerin yetkisine bırakılmış gibi gözüken alanlarda alınacak kararlar, gerçekte TYK tarafından belirlenecek bu "usul ve esaslar" veya yönetmeliklere tabi olacaktır. TYK'nin düzenlemesine bırakılan 50'den fazla konudaki "usul ve esaslar" ve yönetmelikler belirlenmeden, üniversitelerin karar alması ve faaliyetlerini sürdürmesi bile mümkün değildir. Örneğin, akademik özerkliği düzenleyen Madde 35 uyarınca, üniversite yetkili kurulları "*Kurulun bu konularda belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde*" karar alabilecektir. Yine örnek olarak, dekanlar üniversiteler tarafından seçilmektedir (Konseyli üniversiteler hariç); ancak, bu seçim sürecinin düzenlenmesi bile üniversitelere değil TYK'ya bırakılmaktadır (Madde 15). Taslağın, üniversite özerkliği ilkesiyle çelişir şekilde, TYK kararına/düzenlemesine bıraktığı konuların geniş kapsamı Ek 1'de verilmektedir.

3.8 Bu anlamda, taslakta dikkati çeken diğer bir nokta; TYK'nın tüm bu düzenlemeleri yaparken, üniversitelerin görüşünü veya olurlarını alma durumunda olmamasıdır. TYK'nın resen alacağı kararları ve getireceğı usul ve esasları düzenleyen yöntem, kural veya kıstaslara hemen hiç yer verilmemektedir. Çok kısıtlı sayıdaki istisnalar (Örnek: ileri araştırma birimlerinin belirlenmesini düzenleyen Madde 32) dışında, TYK'nın kararlarını dayandıracığı kıstas, kural, yöntem, veri, danışma mekanizması cinsinden belirlemeler yoktur. TYK, çok geniş yetkilerini sadece mali, vb. konularda ilgili bakanlıklardan görüş alarak kullanmaktadır. Taslaktaki "usul ve esaslar Kurul tarafından

belirlenir”, “kriterleri Kurul tarafından belirlenen”, “Kurul tarafından uygun görülen” şeklindeki ifadeler TYK’ya tanımsız yetkiler vermektedir. TYK’ya bu şekilde kontrol edilemeyen yetkiler verilmesi ve buna karşılık TYK’nın kendi performansının değerlendirilmesine ilişkin hiç bir maddenin olmaması, taslağın aşırı merkeziyetçi yaklaşımının sonucudur.

- 3.9 TYK için öngörülen teşkilat yapısı da, YÖK’ün mevcut görev ve yetki yelpazesini genişletmeye ve hızla büyüyen yükseköğretim sistemini “tek elden” yürütmeye yönelik yaklaşımı yansıtmaktadır. “Eğitim-öğretim ve Planlama Daire Başkanlığı”, “Düzenleme Daire Başkanlığı”, “Değerlendirme ve Denetleme Daire Başkanlığı”, “Denklik ve Sınav Daire Başkanlığı”, “Kalite Yönetim Daire Başkanlığı”, “Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı” ve “Akademik Proje ve Programlar Daire Başkanlığı”nı içeren büyük bürokratik yapı, koordinasyon ve yönlendirme misyonunun dışında kalan çok geniş görev ve yetki alanlarının gereği olarak ortaya çıkmaktadır.
- 3.10 Yukarıda açıklandığı gibi taslakla ilgili temel sorun, çok geniş yetkilere sahip ve “üniversitelerin sahibi olan” bir üst kurul yaratmasıdır. Taslakta yapılması gereken temel değişiklik, TYK yetki ve görevlerinin ciddi şekilde daraltmak ve bu yetki ve görevleri üniversitelere vermektir. Bu bakımdan, TYK üyelerinin kim tarafından, hangi niteliklere uygun olarak seçileceği/atanacağı ikincil bir konudur. Tüm üyeleri üniversiteler tarafından seçilse bile, bu taslaktaki yetkilerle donatılmış bir TYK, üniversite özerkliği ve kurumsal çeşitlilik ilkeleriyle çelişecektir.
- 3.11 Bu temel soruna ek olarak, TYK üyelerinin, TBMM (5), Cumhurbaşkanı (5), Bakanlar Kurulu (5) ve Rektörler Kurulu (6) tarafından seçilmesinin yükseköğretim sisteminin tümünü siyasileşmeye ve doğrudan siyasi iktidarın kontrolüne maruz bırakacağı da açıktır. TYK’nın oluşumuna yansıyan bu yaklaşım, toplumun tüm kesimleri tarafından “demokratik olmamakla” eleştirilen 2547 anlayışının dahi gerisine düşmektedir. Yetki ve görev alanları daraltılmadığı sürece, YÖK/TYK hep tartışmalı bir kuruluş olmaya devam edecek ve yükseköğretim sisteminde özerklikten ve çeşitlilikten bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Taslak ve kurumsal çeşitlilik

- 3.12 Yükseköğretim sistemi kitleselleşen her ülkede öğrenci profillerinde artan çeşitlenme yaşanmaktadır. Öğrenci talepleri, sosyal hareketlilik, iş piyasasının ihtiyaçları, paydaş beklentileri, farklı tür eğitim ihtiyaçları karşısında üniversitelerin misyon (fonksiyon) farklılaşmasına gitmesi gerekmektedir. Bu çeşitlilik, sistemin başarısını artırmak, farklı modelleri deneyebilmek ve yaratıcılığı-yenilikçiliği desteklemek için gereklidir. Bu bakımdan, YÖK’ün üniversitelerimizde çeşitliliği bir sorun kaynağı olarak değil, tam aksine bir gerek/hedef olarak gördüğünü ilan etmesi çok olumludur; ancak, mevcut taslağın özü bu hedefe yönelik değildir.
- 3.13 Yeniden yapılandırmada hedeflendiği üzere, yükseköğretim sisteminde çeşitlilik olacaksa, çeşitliliğin nasıl sağlanacağı konusundaki yaklaşım açık ve tutarlı olmalıdır. Sistemin, bu çeşitlenmelerden hangilerine ne şekilde izin vereceği ve hangi

mekanizmalarla destekleyeceği/önleyeceği ortaya konulmalıdır. Aksi takdirde, mevcut durumda olduğu gibi, kurumsal çeşitlilik kısıtlanacak veya ancak “arizi” bir durum ortaya çıkabilecektir.

3.14 Kurumsal çeşitliliğin ve getireceği yararların (ihtiyaca daha iyi cevap verebilen, farklı uzmanlıklara sahip olan, farklı uygulama modelleri geliştiren, yenilikçi-yaratıcı yükseköğretim kurumları) güvence altına alınması, yükseköğretim kurumlarının misyon/fonksiyon farklılıklarının önünün kesilmemesi ile mümkün olabilir. Misyon/fonksiyon açısından farklılaşma, kurum profilini belirleyen faktörlerin başında gelir. Çünkü, kurumların stratejileri, eğitim – araştırma programları, öğrenci profilleri, idari-akademik yapıları, kalite standartları, personel profilleri, gelir-gider kalemleri, süreçleri/işlemleri, karar süreçleri, ödüllendirme uygulamaları ve kurum kültürleri bu temel tercihe bağlı olarak şekillenmektedir. Sadece ülkemize değil, diğer ülkelere de baktığımızda, mevcut yükseköğretim kurumlarının kurumsal profillerini en çok etkileyen unsurun misyon/fonksiyon ağırlıkları olduğu görülmektedir.

3.15 Bu nedenle, yükseköğretim sisteminde kurumsal çeşitliliğin sağlanması için: (1) kurumların misyon/fonksiyon ağırlıklarına göre çeşitlenmeleri için alan açılmalı; (2) misyon/fonksiyon çeşitliliğine paralel olarak kurumsal profillerinin de farklılaşmalarına olanak sağlanmalıdır. Dünyadaki örneklere bakıldığında, yükseköğretim kurumlarının misyon/fonksiyonlarına göre:

A. Üniversiteler

İleri araştırma üniversiteleri
Doktora – yüksek lisans üniversiteleri
Yüksek lisans – lisans üniversiteleri

B. Üniversiteler dışındaki yükseköğretim kurumları

Lisans ve mesleki eğitim yükseköğretim kurumları
Özel ilgi yükseköğretim kurumları

olarak çeşitlendikleri görülmektedir. Ayrıntılı tanımlar ODTÜ Komisyon Raporu’nda yer almaktadır. Bu grupta, bir “prestij” sıralaması veya kategoriler arasında geçişin kapalı olduğu bir farklılaşma değildir. Her kategorinin başarılı kurumlarının eşit derecede prestije ve zengin mali kaynaklara sahip olması sağlanmalıdır. Bu eşitliğin sağlandığı ülke örnekleri çoktur (ABD, İsviçre gibi).

3.16 Yukarıdaki kısımlarda açıklanan nedenlerle, yükseköğretim sisteminde kurumsal çeşitliliğin güvence altına alınabilmesi için, çeşitlilik boyutlarının yasa ile düzenlenmesi gerekir. Kurumsal çeşitlilik, ancak yapılacak yasal düzenleme ile: (a) kendi içinde yeteri kadar “türdeş” olacak yükseköğretim kurumlarının her birisi için “ortak profilin” diğer kategorilerdeki kurumlardan nasıl farklı olacağını belirtmesi ve (b) her kategoride yer alan kurumlar için belirlenen düzeyde özerklikler verilmesi veya (c) hiçbir kategori öngörmeden tüm kurumlara kendi çeşitliliklerini yaratabilmeleri için geniş özerklik

tanınması ile sağlanabilir. Mevcut taslağın, her üç seçeneği de kullanmadığı görülmektedir.

- 3.17 Yasada tanımlanan kurumsal çeşitlilik: Taslağın, yasaya koyduğu çeşitlilik boyutları yetersiz kalacaktır. 5 Kasım 2012 taslağı, bu bakımdan Eylül 2012’de paylaşılan metinden de geri gitmiştir; çünkü, “kurumsallaşmış” “kurumsallaşmakta olan” üniversite farkı kaldırılmış ve sadece “konseyli ve konseysiz devlet üniversitesi” tanımı kalmıştır. Devlet üniversitelerinde çeşitlenmenin tek yasal temeli “konseyli – konseysiz üniversite” olarak kalırsa, sayıları bugün bile 110’u geçen devlet üniversitelerimizin çeşitlenmelerinin önü kesilecek, başarılarına, yenilikçi potansiyellerine ve rekabet olanaklarına set çekilmiş olacaktır. Çünkü mevcut yasa taslağı, üniversiteler arasında hiçbir fark gözetmeksizin Üniversite Yönetim Kurulu ve Senato kompozisyonunu, idari birimlerin yapısını sabitlemekte; kurulabilecek enstitülerin türlerini bile sabitleyerek üniversitelerin lisansüstü eğitim – araştırma faaliyetlerini üzerinde “tektipleştirici” baskılar getirmektedir. Taslak, bir taraftan tüm düzenlemeleri TYK’ya bırakıp, diğer taraftan da tek çeşitlilik boyutunu “konseyli –konseysiz” olarak tanımlayarak devlet üniversitelerini “tektipleşmeye” zorlayacak bir yapı getirmektedir.
- 3.18 Her kurum kategorisi için belirlenmiş özerkliklerin tanımlanması: Taslakta belirsiz kalan bir diğer konu ise, “Konseyli” devlet üniversitelerinin kullandıkları yetkilerin hangi konularda “konseysiz” üniversitelerden farklı olacağıdır. Taslağa yansıyan “konseyli-konseysiz” devlet üniversitesi farkı, çok ağırlıklı olarak “TYK – Konsey – üniversite” üçgeni içinde “yetki-denetim” ilişkileri ile kısıtlı kalmakta, örneğin bu üniversitelerin daha geniş mali özerkliğe sahip olup olmayacakları bile ortaya konulmamaktadır.
- 3.19 Hiçbir kategori öngörmeden tüm kurumlara geniş özerklik verilmesi: Yasa taslağı ile doğrudan üniversitelere verilen yetkiler çok kısıtlıdır. TYK’nin yapacağı yönetmelikler ile çeşitlenmenin sağlanması, yasal kısıtlamalar nedeniyle de, gerçekçi bir beklenti değildir. Kurumsal çeşitliliğin bu yöntemle sağlanabilmesi için, Bölüm II’de açıklandığı üzere, yasada yer alan sabitlemelerden vazgeçilmesi ve TYK’nın yetki ve görev alanları kısıtlanarak alanı dışında kalan konulardaki yetki ve görevlerin yasa ile doğrudan üniversitelere ve/veya üniversiteleri temsil eden kurullara verilmesi gerekir.
- 3.20 Bu noktada hatırlanması gereken önemli bir husus, akademik dünyada mevcut değerlerin ve bazı sektörel etkilerin yükseköğretim kurumları arasında fonksiyon/misyon açısından “yakınsama” veya “homojenleşme” etkisi yarattığıdır. Mevcut haliyle, kalite-akreditasyon süreçleri, finansman modelleri, uluslararası standartlara uyum gereği, uluslararası üniversite sıralamaları, ulusal “tanınırlığın” kaynakları, ortak akademik atama-yükseltme kıstasları, akademik değerler, başarı tanımları, vb. üniversiteleri ortak bir profile doğru çekmektedir. Bu faktörlerin çekimi/baskısıyla üniversitelerin, “genel” (uzmanlaşmayan, çok sayıda disiplini bünyesinde barındıran), “temel araştırmaya ağırlık veren”, “doktora programları olan”, “orta/büyük ölçekli” (yaklaşık 40.000 öğrencili) bir üniversite yapısına doğru çekilmeleri beklenmelidir. Üniversitelerin bölgesel/yerel taleplere cevap vermesi de yeterli çeşitliliği yaratmayabilecektir. Bu “yakınsama” hedef değilse ve/veya daha da önemlisi devlet üniversitelerinin bu yakınsamasını destekleyecek

mali kaynaklar sağlanamayacaksa; bir taraftan çeşitliliği destekleyecek mekanizmaların (finansman türleri, ücret politikaları, personel rejimi, vb.) geliştirilmesi gerekecek, diğer taraftan da yakınsamayı engelleyecek kısıtlamalar (kontenjan, kadro, program onayı, vb.) gündeme gelecektir.

- 3.21 Sonuç olarak, üniversite özerkliği ve kurumsal çeşitlilik yasa da dar anlamda tanımlanır ve üniversitelerin kararına bırakılan hususlar da uygulamada YTK'nın belirleyeceği "yönetmelik/esas-usullerle" bağlanırsa, üniversitelerin özerkliği yine kısıtlanmış olacak ve uygulamada kurumsal çeşitlilik yerine "tektipleşme" eğilimleri ağır basacaktır.

Rektörler Kurulu yapısı

- 3.22 Taslağın ortaya koyduğu senaryo, üniversiteleri temsil eden yetkili kurulların üniversite özerkliği açısından ne kadar gerekli olduğunu açıkça göstermektedir. Türkiye'de üniversite sayısının artması ve üniversitelerin gündemlerinin çok farklılaşması nedeniyle Üniversitelerarası Kurul'un (ÜAK) son yıllarda etkisini kaybettiği doğrudur. Son dönemde yapılan bir dizi yasal düzenleme ile ÜAK'nın bazı yetkileri YÖK'e aktarılmış ve ÜAK'nın etkisi daha da azaltılmıştır. Bu taslakla da, işlevini etkili olarak yerine getiremez duruma gelen ÜAK ortadan kaldırılmakta ve yerine istişare amaçlı bir yapı olan Rektörler Kurulu (RK) getirilmektedir. Taslakta "Türkiye Yükseköğretim Kurulu" yapısı altında yer bulan RK, kendi sekreteryasına bile sahip olmayan, sadece TYK'ya görüş bildiren ve kendisinden istenilen çalışmaları yapan "iğreti" bir yapıdır. Böylece, sistemde akademik konular da dahil olmak üzere, üniversite temsilcilerinin oluşturduğu yetkili bir kurul kalmamaktadır. Üniversiteleri temsil eden ve TYK'nın yetkilerini dengeleyen yetkili (istişare amaçlı değil) bir üst kurul olmadan üniversite özerkliği 2547'den de geri gidecektir.
- 3.23 Taslaktaki "Rektörler Kurulu (Konseyi)" modeli, Almanya gibi bazı Avrupa ülkelerinden ilham alarak önerilmiş olabilir. Ancak, Avrupa'daki üniversite özerkliği koşulları farklıdır ve istişare amaçlı rektörler konseyi yapısı Almanya gibi "federal" ülkeler için uygun olabilir. Ülkemizde ise üniversite özerkliği yasa ile güvence altına alınmadan ÜAK'nın da ortadan kaldırılması, TYK'yı üniversiteler üzerinde çok baskın bir kurul haline getirecektir.
- 3.24 Gerekli olan çözüm, ÜAK'nın kaldırılması değil, etkili çalışabilmesi için yeniden yapılandırılmasıdır. ODTÜ Komisyon Raporu'nda önerildiği gibi, ÜAK'nın yetki ve görevlerini yüklenmek üzere bir "Üniversitelerarası Konsey" oluşturulmalı ve üye sayısının (örneğin) 40'ı aşmayacak şekilde üniversitelerce seçilmesi sağlanmalıdır. Konsey, sadece kendi sekreteryasına değil, kendi yürütme kuruluna da sahip olmalıdır. Bu üst konseyin altında, yükseköğretim kurumlarının çeşitliliğini yansıtacak alt konseylerin oluşturulması, tüm yükseköğretim kurumlarının temsilini sağlayacak ve akademik konular başta olmak üzere ÜAK'nın etkili olamadığı konularda etkili olarak görev yapacak bir üniversite yapıya kavuşulacaktır.

Üniversite Konseyi modeli

- 3.25 Taslakta en çok tartışma yaratan konulardan birisi, Konsey yapısı ile “çeşitlenme” kavramına işlevsellik kazandırma arayışıdır. Bu model, bugüne kadar üniversite sistemimizin yönetimine hakim olan “tektipleştirme” anlayışının dışına çıkan bir yaklaşımdır. Ancak, taslakta tanımlanan Konsey modeli, ODTÜ önerisinden çok farklıdır.
- 3.26 Konseyin görevi/fonksiyonu: Konsey yapısında ana amaç, farklı kesimlerden (yurtiçi ve yurtdışı bilim, teknoloji, sanayi, kamu, sivil toplum kesimlerinden) gelen uzmanların üniversitenin vizyonuna ve stratejik kararlarına katkı sağlaması olmalıdır. Ancak, üniversite dış dünyaya açılırken “akademik” niteliğini ve değerlerini korumalı; “piyasa” değerlerinin baskın olmadığı üniversite anlayışından uzaklaşmamalıdır. Aksi takdirde, iç dinamiklerinin bastırılması, herhangi bir devlet kurumu gibi yönetilmesi ve hatta “şirketleşmesi”; buna karşılık “akademik değerleri”nin erozyona uğraması ile bir “kurum”, bir “üniversite” olma niteliğini kaybetmesi sonucu ortaya çıkacaktır. Herhalde, üniversite özerkliğinden amaçlanan sonuç bu değildir.
- 3.27 Konsey, görev alanı Senato ve Üniversite Yönetim Kurulu (ÜYK) ile örtüşmeyen, bir “strateji kurulu” olmalıdır. Taslakta, “*Üniversite stratejik planını ve performans programını onaylar; üniversite yatırım programını karara bağlar.*” ifadesine ek olarak, “*Üniversite Konseyi, rektörü ve dekanları seçer ve atar.*” ifadesi ile Konseye “mütevelli heyeti” yetkileri verilmektedir. Konsey’in üniversite idari süreçlerine karışmaması çok önemlidir. Konsey, idari olarak, rektörün, ÜYK’nın veya Senato’nun üzerinde olmamalıdır. Aksi takdirde, şu anda bazı vakıf üniversitelerinde görülen kişisel müdahaleler ortaya çıkacak, “oy dengesi”nden hareketle üyelerin temelsiz talepleri gündeme gelebilecek; devlet üniversitelerinde kullandığı geniş yetkiye rağmen mali veya idari/kişisel veya kurumsal sorumluluğu olmayan bir Konsey yapısı oluşacaktır. Rektör ve dekan seçimleri, “kurumsallaşmış” olduğu kabul edilen bu üniversitelere bırakılmalıdır. Üniversitenin, “doğru şekilde yönetimi” ve başarısı/başarısızlığı, “kurumsallaşmış” üniversitenin ve üniversitenin seçeceği yöneticilerin sorumluluğunda olmalıdır. Üniversitelerin daha özerk olması hedefleniyorsa, “Konseyli” üniversitelere rektörünü ve diğer akademik yöneticilerini seçme yetki ve sorumluluğu verilmelidir. Aksine bir uygulama, “Konseyli” üniversitelere bile “yönetimsel özerklik” verilmemesi tercihini yansıtacaktır.
- 3.28 Konsey modeli kapsamında mutlaka vazgeçilmesi gereken bir başka madde de, TYK’nın Konsey oluşumu için resen aldığı kararla Bakanlar Kurulu’na başvurabilmesidir. Bu madde, Konsey yapısının “kurumsallaşmış” ve “başarılı” bir üniversiteye verilecek daha geniş özerkliğin mekanizması olarak değil, bu üniversite üzerinde gerekirse zorla kurulacak daha etkili kontrol yapısı algısını yaratmaktadır.
- 3.29 Konseyde iç ve dış temsiliyet: Taslakta Konsey, üniversitenin seçtiği 5 öğretim üyesi, TYK’nın üniversite içinden seçtiği 2 profesör, Bakanlar Kurulu’nun atadığı 2 üye ve birlikte seçecekleri 2 dış üyeden oluşmaktadır. Taslakta, üyelerin 7/11’inin “üniversite

içinden” seçildiği ve bu şekilde “üniversite lehine” denge sağlandığı ileri sürülebilir. Ancak, Konsey modeli, yukarıda açıkladığımız ana işlevi çerçevesinde, dışarıdan-içeriden atanan üyelerin “oy oranı” üzerinden bir “denge sağlama”/“kontrol etme”/“koalisyon oluşturma” arayışı olmamalıdır. Konsey, mütevelli heyeti değildir. Yeni yönetim anlayışı, TYK’nın tüm kurumlara yetişemediği için üniversitelere ‘veli heyetler’ atanması olmamalıdır. ODTÜ önerisi, Konsey üyelerinin %70’inin herhangi bir dış müdahale olmadan üniversite tarafından seçilmesi; Kurul’un onayına sunulacak %30’luk kısım için de üniversitenin aday göstermesidir.

- 3.30 Konsey üyelerinin niteliği: ODTÜ önerisi ile taslakta yer alan Konsey kavramları arasında en önemli farklardan birisi de üyelerinin niteliğidir. Üniversite çalışanlarının Konsey üyesi olması sakıncalar yaratabilir. YÖK taslağında yer aldığı şekilde, üniversitenin kendi kontenjanından seçtiği 5 profesör arasında olmayan 2 profesörün Kurul tarafından seçilmesi de sorun yaratabilir. Konseyde, emekli öğretim üyeleri de dahil olmak üzere, yurtiçi ve yurtdışından seçilecek farklı sektör temsilcilerinin (akademisyen, araştırmacı, yönetici, STK temsilcisi, vb.) olması aranmalıdır. Bakanlar Kurulu tarafından doğrudan üye atanması “mütevelli heyeti” anlayışı ile uyumludur, ancak bu tür üniversite kurullarına doğrudan hükümet tarafından üye atanmasının sorunları, ülkemizdeki devlet üniversiteleri örneğinde ODTÜ’nün, ayrıca KKTC üniversitelerinin ve ABD’de bazı eyalet üniversitelerinin tecrübelerinde (valiler tarafından yapılan siyasi atamalarda) görülmüştür. Ne şekilde seçilirse seçilsinler, Konsey üyeleri her türlü siyasi parti bağlantısından uzak olmalıdır. Birçok yurtdışı uygulamada olduğu gibi, “üyeler Konsey görevi öncesinde ve sonrasında 4 veya 5 yıl süreyle herhangi bir siyasi partide yönetici, partiden belediye başkanı/adayı, milletvekili/adayı, vb. olamaz” koşulu getirilmelidir.

Ulusal Kalite Güvence Sistemi

- 3.31 Taslakta; hesap verebilirlik, rekabet ve kalite ilkelerinin temel ilkeler arasında yer alması ve kalite güvence sisteminin oluşturulmasına yönelik düzenlemelerin bulunması olumludur. Ancak, taslakta, “yükseköğretim kurumlarının ulusal ve uluslararası kalite ve akreditasyonlarının sağlanmasından” sorumlu, TYK bünyesinde bir kurulun oluşturulması önerilmektedir. Halbuki, üniversitelerde kalite güvencesi ve akreditasyondan sorumlu yapının; TYK, yüksek öğrenim kuruluşları ve diğer kamu kurumlarından bağımsız olması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, idari ve mali bağımsızlığı olan, ilgili paydaşların temsil edildiği bir kalite güvence ve akreditasyon kurumu/ajansı oluşturulmalıdır. Dış değerlendirme ve akreditasyon amacıyla kurulmuş olan MÜDEK, MİAK, FEDEK vb. dernekler zaten önemli deneyime sahiptir. TYK, bu kurumun hazırlatacağı dış değerlendirme raporlarını ve akreditasyon sonuçlarını, yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerini değerlendirmede kullanmalıdır.
- 3.32 Hem bu kurumun kendisi, hem de akreditasyon ve dış değerlendirme çalışmalarını yürütecek kuruluşlar, uluslararası kurum/kuruluşlarca akredite edilmeli, dolayısıyla,

kurumun uygulamaları uluslararası kuruluşlar tarafından periyodik olarak değerlendirilebilmelidir.

- 3.33 Yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerinin TYK tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi uygundur; bununla birlikte bu denetimin, çeşitlilik dikkate alınmadan bütün üniversiteler için hala girdi ve süreç kontrolü şeklinde düşünülmesi, YÖK tarafından daha önce ilan edilen temel prensiplerle de uyumlu değildir. Kalite sisteminin kurulmasının hedeflendiği bir yapıda, TYK değerlendirmelerinin ağırlıklı olarak “çıkı kontrolü”ne dayanması gerekir.

Lisansüstü eğitim ve araştırma

- 3.34 Taslakta, yasanın amacı “yükseköğretimle ilgili ilkeleri belirlemek, Türkiye Yükseköğretim Kurulu ve yükseköğretim kurumlarının kuruluş, görev, eğitim-öğretim, araştırma, çalışma usul ve esaslarına ilişkin hususların düzenlenmesi” (Madde 1) olarak tanımlanmakla birlikte; lisansüstü eğitim, araştırma-geliştirme faaliyetlerinin yürütüleceği birimlerin çalışma ilkelerine ve araştırma faaliyetleri için sağlanacak desteklere ilişkin önemli belirsizlikler bulunmaktadır:

3.34.1 Taslağın 3. maddesindeki “araştırma enstitüleri” ve “araştırma ve uygulama merkezleri” arasındaki ayrıştırma ile lisansüstü eğitimin ve tematik alanlarda sanayiye yönelik araştırmanın birbirinden koparılması anlamlı gözükmemektedir. Araştırma birimlerinin hangi kriterlere göre “araştırma enstitüsü” veya “araştırma ve uygulama merkezi” olarak sınıflandırılacağı (altyapı özellikleri, hizmet portföyü, araştırma performansı vb.) ve bu sınıflandırmanın hangi amaçla yapılacağı açık değildir. Yasa taslağı kapsamında, birimlerin açılma kriterlerine, beklenen faaliyetlerine ve buna uygun olarak sağlanacak desteklere de mutlaka açıklık getirilmelidir.

3.34.2 Yükseköğretim kurumlarında lisansüstü programlar ve araştırma merkezlerinin faaliyetlerinin bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesi ve lisansüstü öğrencilerin araştırma altyapılarını yoğun olarak kullanması önem arz eder. Yasa taslağında, bir önceki maddede açıklanan “araştırma enstitüleri” ve “araştırma ve uygulama merkezleri” arasındaki misyon bazındaki ayrıştırma, lisansüstü eğitim alanında da “araştırma enstitüleri” ve “enstitüler” için yapılmıştır. Lisansüstü eğitimin “enstitülerde” verilmesi, “araştırma enstitülerinin” ise yalnızca araştırma faaliyetleri yürütmesi halinde lisansüstü eğitim ve araştırma arasındaki bağ zayıflayacaktır. Araştırma ağırlıklı üniversitelerin en önemli görevlerinden olan araştırmacı yetiştirme kapasitesi azalacak, üniversitenin araştırma performansı da olumsuz etkilenecektir. Yasada lisansüstü eğitim ve araştırma faaliyetleri bir bütün olarak ele alınmalı; ilgili birimlerin birbirinden kopması sonucunu yaratacak düzenlemeler taslaktan çıkartılmalıdır.

3.34.3 Taslakta Türkiye’yi bilimsel olarak geriye götürebilecek en önemli problemlerden biri de enstitü sayısının ve türlerinin kısıtlanması, halen başarıyla görev yapan tematik disiplinlerarası enstitülerin (Örnekler: Enformatik Enstitüsü, Uygulamalı

Matematik Enstitüsü, Deniz Bilimleri Enstitüsü, vb.) dışlanmasıdır. Dünyada “tekil” bilimlerden “disiplinlerarası” yapılara doğru kuvvetli bir gidiş yaşanırken tematik enstitülerin dışlanması bilimsel gelişmeyi sınırlandıracaktır. Disiplinlerarası eğitim almış araştırmacı kadrolar zafiyete uğrayacak, bu sonuçtan üniversiteler kadar sanayi de zarar görecektir. Dünyadaki eğilimlerle açık şekilde çelişen bu kısıtlamanın, akademik olmaktan çok bürokratik endişelerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

- 3.34.4 Taslak, üniversite yetkili kurullarının kompozisyonunda üniversitelere herhangi bir esneklik bırakmadığı için, özellikle araştırma-lisansüstü eğitim ağırlıklı üniversitelerde araştırma birimlerinin ve enstitülerin temsilinde yaşanan sorunlar devam edecektir.
- 3.34.5 Taslağın 32. maddesinde “İleri Araştırma Birimleri” ve bu birimlerin belirlenmesine ilişkin esaslar kapsamında kullanılan göstergeler, farklı nitelikteki birimler (araştırma ve uygulama merkezi, araştırma enstitüsü veya bölüm) düşünüldüğünde uygun nitelikte değildir. İleri araştırma birimleri ile ilgili değerlendirme kriterleri, sağlanacak kolaylıklar ve verilecek destekler yine yönetmeliklere bırakılması, taslağının kapsamını belirsiz hale getirmektedir.
- 3.34.6 Benzer şekilde, araştırma altyapısını geliştirmek için kaynak aktarımının hangi kriterlere göre sağlanacağı ilke düzeyinde bile taslakta yer almamaktadır. Bu kapsamda, yükseköğretim kurumlarının misyon bazında çeşitliliği göz önünde bulundurulup bulundurulmayacağı konusu belirsizdir.
- 3.34.7 Devlet üniversitelerinin sanayi işbirliklerine yönelik olarak teknoparklar gibi yapılar geliştirmesine olanak sağlayacak esnek bir düzenleme getirmek yerine, bu alanda bilgi lisanslama ofisi kapsamında şirket kurabilme şeklinde kısıtlı kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır.
- 3.35 Yasa taslağındaki bu alandaki eksikliklere ve belirsizliklere ek olarak, araştırma birimi/personeli ile ilgili kısıtlamaların (Örnekler: araştırma birimi sayısının toplam birim sayısının yüzde onunu aşamaması, araştırmacı öğretim elemanının ders verememesi, doktora sonrası araştırmacı sayısının boş yardımcı doçent kadrosu sayısının yüzde beşini aşamaması) gerekçesi ve uygulanabilirliği çok tartışmalıdır.

Özel üniversite modeli

- 3.36 Yükseköğretim Kanunu Taslağı'nda devlet yükseköğretim kurumlarına ek olarak üç tür yükseköğretim kurumu önerilmektedir. Bunlar; vakıf, özel ve yabancı yükseköğretim kurumları şeklinde sıralanmıştır. Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları 1982'den beri ülkemizde bulunmakta, özel ve yabancı yükseköğretim kurumları ise yeni yasa önerisinde yer almaktadır.
- 3.37 Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, yükseköğretim kurumlarının çok büyük oranda kamu yararı güden, devlet, vakıf ya da kar amacı gütmeyen başka oluşumlarca kurulduğu ve işletildiği görülmektedir. Son yıllarda gittikçe artan ve çeşitlenen dünya üniversite

sıralamalarına bakıldığında, ayrıntılı listesi verilen dünyadaki ilk 200 ya da ilk 500 yükseköğretim kurumunun içinde kar amaçlı özel yüksek öğretim kurumlarına rastlanmamaktadır. Dünyanın en yaygın ve karmaşık yükseköğretim sistemine sahip olan ABD'de doktora derecesi veren ve ileri araştırmaların yapıldığı yaklaşık 300 üniversitenin hiçbiri de kar amaçlı değildir. Dünya geneline bakıldığında, kar amaçlı yükseköğretim kurumlarının toplamın içinde kayda değmeyecek kadar az sayıda olduğu ve seçkin kurumlar içinde yer almadığı görülmektedir.

- 3.38 Özel yükseköğretim kurumlarının oluşturulmasının gerekçesi yasa önerisi ile ilgili kaynaklarda görülememiştir. Ancak bu süreçte basında ve çeşitli tartışma ortamlarında, mevcut vakıf yükseköğretim kurumlarının çoğunun gerçekte bir vakıf gibi değil bir şirket gibi işletildiği, denetimlerinin sorun yarattığı, bu nedenlerle ticaret yasasına uygun şirketler şeklinde yapılanmaları durumunda bu yolla denetlenmelerinin mümkün olacağı bilgilerine rastlanmaktadır.
- 3.39 Dünyada ve ülkemizde yükseköğretim kamu işlevi gören bir yapıdadır. Kar amacı güden bir kuruluşun, bir yükseköğretim kurumundan beklenen kamu işlevini sağlamanın zorlukları ortadadır. Yasa önerisinin "Temel İlkeler" başlıklı 2. Maddesinde, "*Yükseköğretim; akademik ve bilimsel özgürlük, kurumsal özerklik, çeşitlilik, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, rekabet ve kalite ilkeleri esas alınarak planlanır, programlanır ve düzenlenir.*" hükmü vardır. Bu maddede önde sıralanan "*akademik ve bilimsel özgürlük, kurumsal özerklik*" ilkelerinin özel yükseköğretim kurumunun kar amacı ile bağdaştırılması mümkün değildir. Karın birincil amaç olacağı bir anonim şirketin yükseköğretim vermesi belki düşünülebilir, ancak evrensel olarak üniversitelere atfedilen "*akademik ve bilimsel özgürlük, kurumsal özerklik*" ortamının kar amaçlı bir kurumda sürdürülmesi mümkün değildir. Dünyadaki tüm ülkelerin saygın üniversiteleri de bu durumun kanıtıdır.

Mali mevzuat ve fonlama

- 3.40 Taslakta, devlet üniversitelerinin fon kaynakları konusundaki maddeler çok muğlaktır. "Çekirdek fon", "performansa dayalı ödenek", "projeye dayalı ödenek" gibi bilinen yerleşik kavramları kullanmadan mali düzenlemeler yapması ve performans – ödenek ilişkisine açıklık getirmemesi taslağın zafiyetidir.
- 3.41 Fonksiyonel bazda harcama kalemi detayından vazgeçilerek, devlet üniversitelerinin hazine yardımı dahil torba bütçe düzenine geçmesi yasa ile düzenlenmelidir. Mali kolaylıklar kısmında sağlanmış muafiyetlerin kapsamı genişletilmeli, TÜBİTAK ve Kalkınma Bakanlığı destekli araştırma projelerinde bulunan istisnaların devlet üniversitesi bütçesi harcamaları için de geçerli olması sağlanmalıdır.
- 3.42 Devlet katkı payı belirlenmesinde gözönüne alınacağı belirtilen kriterler içinde yer alan 'özel gelir performansı' ifadesinin ne ifade ettiği ve özel gelir performansının devlet katkı payını ne yönde etkileyeceği belli değildir.

- 3.43 Hazine yardımının özgelir ve devlet katkı payının cari giderleri karşılamadığı durumda yapılabileceğinin hükme bağlanması, devlet üniversitelerindeki hizmet farkının göz önüne alınmaması halinde kalitenin “ortalamaya kaymasına” neden olacaktır.
- 3.44 Devlet katkı payının özgelirler kapsamına alınması ve öğrenci harçlarının kullanıldığı harcama alanlarında kullanılması; kullanım yetkisi ve detayının üniversitelere bırakılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda, devlet üniversitelerinde özgelirlerin, mevcut yasada olduğu gibi, öğrencilerin beslenme, barınma, sağlık, kültür ve spor giderlerinde; belirli bir kısmının da öğrencilere verilecek beslenme, barınma, vb. desteklerde kullanılabilmesine olanak sağlanmalıdır.
- 3.45 Taslağın döner sermaye işletmeleri ile ilgili maddeleri çok gereksiz ayrıntıya girmekte ve mevcut durumda sorunlar içeren yönetmelik maddelerini yasa maddesi haline getirmektedir.

Ek 1:

**“YÜKSEKÖĞRETİM KANUN TASLAĞI” BAŞLIKLİ METİNDE⁺
TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM KURULU KARARLARINA VE USUL-
ESASLARINA/YÖNETMELİKLERİNE
BIRAKILAN KONULAR**

1. Rektörler Kurulu (RK): Rektörler Kurulu’na Türkiye Yükseköğretim Kurulu (TYK) üyeleri katılabilir, TYK Başkanı RK’ya Başkanlık yapar, toplantıya çağırır; RK sekreteryası TYK Genel Sekreteri; RK, TYK’ya görüş bildirir, TYK’nın gerek duyduğu konularda komisyon oluşturur. RK’nin çalışma esas ve usullerini TYK belirler (Madde 9).
2. Üniversite Konseyi (UK): Konsey oluşturulması için TYK görüşü gerekli veya TYK re’sen Bakanlar Kurulu’na aktarır. UK’ya iki üye seçiyor. UK çalışma esas ve usulleri TYK tarafından belirlenir. UK öğrenci kontenjanlarını TYK esas ve usulleri çerçevesinde belirler. TYK, “zaaf olduğu” gerekçesiyle, UK seçimini yenileyebilir. Konsey koşulları kaybolduğunda, geçiş döneminde UK yetkisini TYK kullanır (Madde 10).
3. Rektör: Rektör, Kurulun kararlarına da uygun olarak yönetir. Vekalet uzun sürerse, vekili TYK atar. Konseysiz devlet üniversitelerinde: {Rektör belirleme komisyonu, TYK üyesi başkanlığında ve TYK’nın üniversiteden seçtiği 2 öğretim üyesi ile senatonun seçtiği 3 ve birlikte seçilen 1 kişiden oluşur. Rektörlüğe başvuru şartlarını TYK belirler. Belirlenen adaylardan birini TYK/Cumhurbaşkanı atar} veya {Kadrolu öğretim üyelerinden en çok oyu alan aday TYK/Cumhurbaşkanı tarafından atanır}. Konseyli üniversitelerde, seçim-atama belgeleri TYK’ya gönderilir. Rektör adayları belirleme komisyonu üyelerinin nitelikleri ve çalışma usulleri TYK tarafından belirlenir. Vakıf üniversiteleri ile özel üniversitelerinin rektörleri mütevelli önerisi üzerine TYK tarafından atanır. Konseyli devlet, vakıf veya özel üniversitelerde süresi dolmamış rektörler Konsey veya mütevelli heyeti önerisi ve TYK/Cumhurbaşkanı onayı ile görevden alınabilir (Konseysiz devlet üniversiteleri için uygulama?). Rektör seçim ve atamasına ilişkin esas ve usuller TYK tarafından belirlenir (Madde 11).
4. Dekan: Görev süresi dolmamış dekan TYK uygunluk görüşü ile görevden alınabilir (Madde 15).
5. MYO Müdürü: Devlet yükseköğretim kurumu statüsündeki MYO müdürü TYK tarafından, vakıf ve özel yükseköğretim (YÖ) kurumlarında TYK’ya bildirerek mütevelli heyet tarafından atanır (Madde 17).
6. Bölüm: Bölümün görevleri ve çalışma esasları TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 18).
7. Anabilim ve anasanat dalı, bilim ve sanat dalı: Kuruluş ve işleyişe ilişkin usul ve esaslar TYK tarafından belirlenir (Madde 19).
8. Öğrenci Konseyi: Türkiye Yükseköğretim (TYÖ) Öğrenci Konseyi bütçesi TYK tarafından verilir ve harcamalar TYK tarafından denetlenir. TYÖ Öğrenci Konseyinin

⁺ <http://yeniya.yok.gov.tr/?page=yazi&c=90&i=105>; 5 Kasım 2012.

oluşumu, katılacağı kurullar ve çalışma usul ve esasları TYK tarafından belirlenir (Madde 21).

9. Üniversite hastanesi: Hastane (Sağlık Bakanlığı görüşü alınarak) TYK kararıyla kurulur. Kalite ve standart denetimi mevzuatı TYK ve Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenir. Üniversite hastanelerinin yönetimine dair diğer esas ve usuller (Sağlık Bakanlığı görüşü alınarak) TYK tarafından düzenlenir (Madde 22).
10. Hastaneler arası işbirliği: Vakıf ve özel üniversitelerle işbirliği yapan özel hastanelerin “üniversite hastanesi” sayılmalarının kriterleri TYK tarafından belirlenir. İşbirliğinin usul ve esasları TYK yönetmeliği ile düzenlenir (Madde 23).
11. YÖ kurumlarının kuruluşu: Özel ve vakıf YÖ kurumları TYK teklifi ve Bakanlar Kurulu (BK) kararıyla kurulur. Devlet üniversiteleri yasa ile kurulur (TYK'nın rolü?). YÖ kurumu statüsündeki MYO bünyesinde enstitü ve araştırma merkezi yönetim kurulu talebi TYK teklifi ve BK kararıyla kurulur. MYO, araştırma ve uygulama merkezi, bölüm, anabilim, anasanat, bilim ve sanat dalı, TYK'nın belirlediği kriterler çerçevesinde senato kararıyla kurulur (Madde 24).
12. Yabancı YÖ kurumları açılması: TYK teklifi üzerine BK kararıyla açılır. TYK şartlarına uyması gerekir. Kontenjanları TYK tarafından belirlenir. Düzenlemeler TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 26).
13. Yurtdışında YÖ kurumu açılması: Devlet üniversitelerine TYK teklifi üzerine BK tarafından izin verilir. Vakıf ve özel üniversiteler TYK'ya bilgi verir. Düzenlemeler TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 27).
14. Vakıf YÖ kurumları: Asgari malvarlığı ve taşınmazlar TYK tarafından belirlenir. Süresi içinde açılmayan vakıf üniversitesi için mücbir sebep ve açılanlar için yeterlilik kriterleri TYK tarafından belirlenir. Malvarlığının devredileceği devlet üniversitesi TYK tarafından belirlenir. Faaliyete geçmek için TYK tarafından belirlenen asgari öğretim üyesi sayısı ve TYK izni gerekir. Burslu kontenjanını TYK %50 oranında artırılabilir. Vakıf üniversitesi gelir-gider, kredi işlemleri ile borçlanma durumlarını her yıl TYK'ya bildirir (Madde 28).
15. Özel YÖ kurumları: Asgari ödenmiş sermaye TYK tarafından belirlenir ve TYK'nın izni olmadan tasarruf edilemez. Taşınmaz asgari miktarı TYK tarafından belirlenir. Süresi içinde açılmayan özel üniversite için mücbir sebep ve açılanlar için yeterlilik kriterleri TYK tarafından belirlenir. Malvarlığının devredileceği devlet üniversitesi TYK tarafından belirlenir. Faaliyete geçmek için TYK tarafından belirlenen asgari öğretim üyesi sayısı ve TYK izni gerekir. Burslu kontenjanını TYK %20 oranında artırılabilir. Özel üniversite gelir-gider, kredi işlemleri ile borçlanma durumlarını her yıl durumları TYK'ya bildirilir. Özel üniversiteler gelir-gider, kredi işlemleri ile borçlanma durumlarını her yıl TYK'ya bildirir. Bağımsız denetim raporları TYK'ya sunulur. Şirketin ortaklarla ticari işlemleri TYK onayına tabidir. Şirket hisseleri ancak TYK onayı ile haciz edilebilir. Özel üniversite izni TYK kriterlerine uymaması, TYK incelemelerinde zayıf bulunması halinde TYK tarafından iptal edilebilir. Koşullara uymayan yönetim kurulları yerine TYK şirket yönetim kurulu atayabilir (Madde 29).

16. Vakıf ve özel YÖ kurumlarında mütevelli heyeti: Heyet üyeleri vakıf/şirket tarafından seçilir, TYK tarafından atanır (Madde 30).
17. Vakıf ve özel YÖ kurumlarında akademik, idari ve mali konular: Devlet kurumlarından olabilecek farklılıklar TYK yönetmeliği ile düzenlenir. Bütçe, uygulanma usul ve esasları, yetkililer hakkında bilgi TYK'ya gönderilir. YMM raporu TYK'nın belirlediği süre içinde gönderilir (Madde 31).
18. İleri araştırma birimleri: Bazı kriterler de kullanılarak ileri araştırma birimleri TYK tarafından belirlenir. Birimler TYK tarafından ve diğer kamu kurumları tarafından desteklenir. Her 5 yıl sonunda kriterleri sağlayamayanların statüsüne (TYK tarafından?) son verilir. Düzenlemeler BSTB, KB ve MB görüşü alınarak TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 32).
19. Bilgi lisanslama ofisi: Teşkilî, görevleri, çalışma usul ve esasları TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 33).
20. Yükseköğretime giriş: Öğrenciler YÖ kurumlarına esasları TYK tarafından belirlenen sınavlar ile girerler. Ortaöğretim kurumları birincilerine ek olarak TYK kararıyla ayrı kontenjanlar belirlenebilir. Yabancı uyruklu öğrencilerin kabul usul ve esasları TKY tarafından belirlenir. Uluslararası anlaşmalar gereği yabancı uyruklu öğrenciler TYK tarafından YÖ kurumlarına yerleştirilir. TYK tarafından sanat ve spor dallarında yetenekleri tespit edilen öğrenciler belirlenen (TYK tarafından?) usul ve esaslara göre YÖ kurumlarına yerleştirilebilir (Madde 34).
21. Diploma programları: TYK kararıyla oluşturulan program türü listesinde yer alan programlar, TYK tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde senato kararıyla açılır. Diplomalara ve eğitime ait düzenlemeler TYK yönetmeliğine uygun olarak senato tarafından belirlenir. Her program için senato tarafından TYK esaslarına uygun şekilde öğrenme kazanımları belirlenir. Öğrenci ve mezun kayıtları TYK veritabanında güncellenir (Madde 35).
22. Vakıf ve özel YÖ kurumlarında Devlet burslu öğrenciler: Burslu öğrenci sayıları ve burs tutarları MB görüşü alınarak TYK teklifi ile BK tarafından belirlenir. Taban puanı ve kayıtlı öğrenci sayılarının hesaplanmasında TYK kayıtları esas alınır. Ödeme usulleri TYK tarafından düzenlenir (Madde 36).
23. Uzaktan eğitim: Uzaktan eğitim programları TYK tarafından izin verilen kurumlarda yürütülür. Devlet üniversitelerinde program ücretleri TYK teklifiyle BK tarafından belirlenir. Gelirlerin kullanım yerleri, ders ücretleri ve diğer ödemelerle ilgili konular TYK yönetmeliği ile düzenlenir (Madde 37).
24. Araştırma altyapısını destekleme kaynağı: TYK, Devlet üniversitelerinde öğretim elemanı ihtiyacının karşılanması, akademik altyapının güçlendirilmesi ve YÖ kurumları arasında akademik etkileşimin artırılması amacıyla çalışmalar yapar, proje hazırlar ve mali destek sağlar. Kurul, öğretim elemanlarının yurtiçi ve yurtdışı toplantıya katılım ve eğitimleri için kaynak sağlayabilir. Kaynak, ÖSYM fonlarından aktarılır. Bu kaynak kısmen TYK beşeri ve fiziki yapısının geliştirilmesi amacıyla kullanılır. Ödemelerin usul ve esasları MB görüşü alınarak TYK tarafından belirlenir.

25. Akademik faaliyet puanı: Öğretim elemanlarının akademik puan hesapları TYK tarafından belirlenen esaslara uygun olarak yapılır. TYK internet sitesinde her yıl yayınlanır (Madde 42).
26. Akademik faaliyet ödeneği: Bilim alanlarının özelliklerine, öğretim elemanlarının unvanlarına göre, akademik faaliyet puanlarının hesaplanmasında esas alınacak faaliyetler, puan karşılıkları, ağırlıkları ve yöneticilere yansıtılması TYK yönetmeliği ile düzenlenir (Madde 43).
27. Topluma hizmet faaliyetleri: Danışma kurullarının teşkili ve görevleri TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 44).
28. YÖ kurumlarının denetimi: YÖ kurumlarının faaliyetleri TYK denetimine tabidir. TYK iki yılda bir mevzuata uygunluk raporu hazırlar. Kurum ön raporlarla ilgili görüşlerini bildirir. TYK, raporu değerlendirir, kurum hakkında yol gösterici, düzeltici, iyileştirici, kısıtlayıcı ve faaliyet iznini kaldırıcı önlemler alabilir. Uyarı ve öneriler sonuçsuz kalırsa, YÖ kurumunun faaliyetleri TYK kararıyla kısmen veya tamamen durdurulabilir. Faaliyeti durdurulan devlet YÖ kurumunda öğrencilerin eğitimi için gerekli tedbirler TYK tarafından alınır. Faaliyeti durdurulan vakıf ve özel YÖ kurumlarının öğrencileri TYK tarafından devlet, vakıf veya özel üniversitelere yerleştirilir. TYK denetim faaliyetlerinde, ulusal ve uluslararası değerlendirme kuruluşları raporlarından da yararlanabilir. Denetim sonucu YÖ kurumu hakkında yol gösterici, düzeltici, iyileştirici ve faaliyet iznini kaldırıcı önlemler TYK yönetmeliği ile düzenlenir (Madde 46).
29. Kalite güvence sistemi ve YÖ Kalite Kurulu: TYK tüzel kişiliği içinde YÖ Kalite Kurulu oluşturulur. Kalite Kurulu'nun 13 üyesinden 6'sı TYK tarafından seçilir. TYK, Kalite Kurulu başkanını ve yardımcısını seçer. Kurula gelen lisans başvuruları ve standartlara aykırı durumlar lisans iptali için TYK'ya sunulur. Dış değerlendirme ve akreditasyon kuruluşları ve uzmanlarının standartları ve kuralları TYK'ya sunulur. TYK tarafından onaylanan prosedürler kurumlara duyurulur. Öz değerlendirme ve dış değerlendirme raporları üzerinden iyileştirme önerileri içeren nihai rapor TYK'ya sunulur. Yaptırımlar için öneriler TYK'ya sunulur. Genel değerlendirme TYK'ya sunulur. Bağımsız değerlendirme kuruluşları hakkında rapor TYK'ya sunulur. Uluslararası iyi örnekler TYK'ya sunulur. YÖ Kalite Kurulu, TYK tarafından verilen diğer görevleri yapar. Çalışma usul ve esasları TYK tarafından belirlenir (Madde 47).
30. Öğretim elemanı atamaları: Devlet YÖ kurumlarının tüm öğretim elemanı atama ilanları TYK internet sitesinde yapılır (Madde 48).
31. Yardımcı doçentliğe atanma: Yabancı dil sınavı, yabancı dil şartı aranıp aranmayacağı, asgari şartlar TYK tarafından belirlenir (Madde 49).
32. Doçentlik sınavı: TYK tarafından kabul edilen yabancı dil sınavından 65 puan alınması gerekir; TYK tarafından seçilen jüri üyeleri değerlendirme raporlarını TYK'ya gönderir. Doçentlik sınavı TYK koordinatörlüğünde yapılır ve esas ve usuller TYK tarafından düzenlenir (Madde 50).
33. Öğretim üyeleri dışındaki öğretim elemanlarının atanması: Esas alınacak yabancı dil ve merkezi bilim sınavları TYK tarafından belirlenir. ÖSYM bu amaçla dil ve bilim sınavları

yapar. Öğretim görevlilerinin dil ve bilim sınavından muaf tutulacağı alanlar TYK tarafından belirlenir. YÖ kurum tarafından yapılan bilim sınavlarının usul ve esasları TYK yönetmeliği ile belirlenir. TYK, ÖYP uygulamalarında kurumların bilim sınavı yapmamasına ve merkezi sınav yapılmasına karar verebilir. TYK'nın belirleyeceği uygulamalı MYO derslerini verenlerde dil puanı aranmaz. Öğretim elemanlarında aranan şartlar, atanmaları ve diğer hususlar TYK yönetmeliği ile düzenlenir (Madde 53).

34. Öğretim elemanlarının çalışma esasları: Devlet YÖ kurumlarındaki öğretim elemanlarının yaptıkları teorik derslerle, yürüttükleri uygulama, seminer, proje, bitirme ödevi ve tez danışmanlıklarının kaç ders saatine karşılık geldiği; kendi üniversitesi dışındaki Devlet, vakıf veya özel yükseköğretim kurumlarında haftada verebileceği azami ders saati Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine TYK tarafından belirlenir (Madde 54).
35. Öğretim elemanı yetiştirme: Araştırma görevlisi taahhüt ve kefaletlerinin usul ve esasları TYK tarafından belirlenir. Devlet YÖ kurumlarının kontenjanları ve ilkeleri TYK tarafından belirlenir. Başarısız yüksek lisanslı öğrenciler TYK'nın uygun gördüğü MYO'da öğretim elemanı veya memur, lisans dereceli öğrenciler memur olarak atanabilir. Araştırma görevlilerinin belirlenmesi ve diğer usul ve esaslar TYK yönetmeliği ile düzenlenir (Madde 55).
36. TYK YÖ uzmanı, uzman yardımcısı, YÖ denetçisi, denetçi yardımcısı: TYK, YÖ kurumlarının öğretim üyelerinden de (ilgilinin muvafakati alınarak; kurumunun muvafakati aranmaksızın?) atama yapabilir (Madde 56).
37. Ar-Ge faaliyetlerinde çalışacaklara yapılacak ödemeler: Ödeme esas ve usulleri (MB görüşü alınarak) TYK tarafından belirlenir. YÖ kurumları tarafından yürütülen proje tutarlarının harcanması, muhasebeleştirilmesi, ön ödemeler; araştırma bütçe ödeneklerinin kullanılması, aktarmalar ve diğer bütçe işlemlerinin esas ve usulleri (MB görüşü alınarak) TYK tarafından belirlenir (Madde 57).
38. YÖ kurumlarında öğrencilerin kısmi zamanlı çalışması: Süreler ve esas ve usuller TYK tarafından belirlenir (Madde 58).
39. Öğretim elemanlarının kurum dışında görevlendirilmeleri: Öğretim elemanları rızaları alınmak kaydıyla, rektörün görüşü (veya ilgili kuruluşun muvafakati ile) her seferinde bir yılı geçmemek üzere geçici olarak TYK'da görevlendirilebilirler (Madde 62).
40. Yurtiçinde ve yurtdışında görevlendirme: Öğretim elemanları yurtdışında yetiştirilmek, eğitilmek, vb. için kontenjanlar TYK'nın teklifi üzerine BK'nca belirlenir. Yurtdışı burslarla görevlendirmeler TYK'nın belirleyeceği esaslara göre aylıklı veya aylıksız olabilir. TYK hesabından gönderilenlere TYK bütçesinden ödeme yapılır (Madde 63).
41. Devlet YÖ kurumlarının giderlerinin karşılanması, Devlet katkı payı, öğrenci katkı payı ve öğrenim ücreti: Devlet YÖ kurumlarının öğrenci katkı payları, öğrenim ücretleri, öğrenci katkı payı ve öğrenim ücretinden muaf tutulacaklar, yabancı uyruklu öğrencilerden alınacak asgari ve azami öğrenim ücretleri ile uygulamaya ilişkin usul ve esaslar, MB ve TYK tarafından müştereken hazırlanır ve BK tarafından karara bağlanır. Devlet katkı payının hesaplanma yöntemleri, hesaplamada kullanılacak kriterler ve uygulamaya ilişkin usul ve esaslar MB ve TYK tarafından müştereken belirlenir (Madde 67).

42. Mali kolaylıklar: Yükseköğretim kurumları adına tapuda kayıtlı taşınmazların ve bu taşınmazlar üzerindeki eğitim, sağlık, bilimsel, kültürel, sosyal ve sportif amaçlı tesislerin kiralanması, işletilmesi, işlettirilmesi, taşınmazların satışı ile hazine adına kayıtlı olup yükseköğretim kurumlarına tahsis edilmiş taşınmaz malların üzerinde herhangi bir inşaat yapılmamak ve irtifak hakkı tesisine konu edilmemek şartıyla söz konusu amaçlarla kiralanması ve işletilmesi, bu madde kapsamında elde edilecek gelirin kullanımı ve muhasebeleştirilmesi ile yükseköğretim kurumu bütçesiyle ilişkileri hakkındaki usul ve esaslar (MB görüşü üzerine) TYK yönetmeliği ile belirlenir. Yükseköğretim kurumları adına kayıtlı taşınmazlar üzerinde tesisler yaptırılabilir. Hazine adına kayıtlı olup yükseköğretim kurumlarına tahsis edilmiş taşınmazlar üzerinde ise öğrenci yurt binası ve müstemilatı yaptırılmak üzere, TYK uygunluk görüşüyle, kırk dokuz yıla kadar sınırlı aynî hak tesis edilebilir. Vakıf veya özel üniversiteler için kamulaştırılan taşınmazın eğitim ve öğretimde kullanımına gerek kalmadığı takdirde, eski malik bedelini TYK'ya ödeyerek geri alma önerisini kabul etmezse, taşınmaz TYK mülkiyetine geçer. TYK bu suretle kendisine geçen taşınmazı amacı doğrultusunda kullanılmak üzere bir kamu üniversitesine devredebilir (Madde 68).
43. Döner sermaye: Bilimsel araştırma projelerinin seçilmesi, uygulanması ve izlenmesi ile ödeneklerin kullanılması, genel hükümlerin ön ödemelere ilişkin sınırlamalarına bağlı kalınmaksızın avans verilmesi ve bu avansın mahsubuna dair usul ve esaslar (MB uygun görüşü alınarak) Kurum (TYK) tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Döner sermaye işletmelerinin faaliyet alanları, gelir ve giderleri, sermaye limitleri, işletmelerin yönetimine ilişkin esas ve usuller ile yapılacak ek ödeme oranları, bu ödemelerin esas ve usulleri, yükseköğretim kurumlarının hizmet sunum şartları ve kriterleri de dikkate alınmak suretiyle personelin unvanı, görevi, çalışma şartları ve süresi, eğitim- öğretim ve araştırma faaliyetleri ve mesleki uygulamalar ile ilgili performansı ve özellik arz eden riskli bölümlerde çalışma gibi hizmete katkı unsurları esas alınarak (MB uygun görüşü üzerine) TYK yönetmeliği ile belirlenir (Madde 69).
44. Adli soruşturma: Görevi ile bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı; vakıf ve özel yükseköğretim kurumları mütevelli heyet başkan ve üyeleri, üniversite konseyi başkan ve üyeleri, rektörler, özel veya vakıf meslek yüksekokulu müdürleri hakkında TYK'nin kendi üyeleri arasından seçeceği üç kişilik komisyonun hazırlayacağı rapora istinaden, TYK Yürütme Kurulunda yapılacak gizli oylama ile soruşturma açılmasına izin verilebilir (Madde 71).
45. TYK ve YÖ kurumları öğretim elemanları ve diğer personeli ile ilgili disiplin hükümleri: Disiplin soruşturması açmaya; TYK genel sekreteri ve daire başkanları ile vakıf ve özel yükseköğretim kurumu mütevelli heyet başkan ve üyeleri, üniversite konseyi başkan ve üyeleri, rektörler ve vakıf ve özel meslek yüksekokulu müdürleri hakkında TYK Başkanı karar verir. Bilimsel çalışma ve yayınlarda intihal ve sahtecilik dışındaki etik ihlaller, sadece ilgili kişilerin akademik yükselmeleri ve idarî görev üstlenmeleri bağlamında, TYK yönetmeliğinde belirlenen esaslar çerçevesinde dikkate alınır. Bu madde hükümlerine göre hakkında kamu görevinden çıkarma, öğretim üyeliği görevinden çıkarma ve görevinden çekilmiş sayılma disiplin cezası verilen kişilerle ilgili bilgiler TYK'da muhafaza edilir.

Disiplin soruşturmasına ilişkin esas ve usuller, Kurul tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (Madde 72).

46. Öğrencilere ilişkin disiplin hükümleri: YÖ kurumundan çıkarma kararı, TYK'ya, ÖSYM'ye, ilgili askerlik şubesine, kredi ve burs aldığı kuruluşlara bildirilir. Öğrencilerin disiplin işlerine ilişkin esas ve usuller, Kurul tarafından çıkarılacak yönetmelikte düzenlenir (Madde 73).
47. Akademik derece ve unvanların denklik işlemleri: Yabancı ülkelerden yükseköğretimle ilgili alınan akademik derece ve unvanların denkliği TYK tarafından belirlenir. Denklik işlemlerinde esas alınacak tanıma, eşdeğerlilik ve diğer hususlara ilişkin kriterler TYK tarafından belirlenir (Madde 74).